

Õppeprogrammide kirjelduste koostajate nõustamine 2/4

Projekt "Keskkonnahariduslike õppeprogrammide kirjelduste hindamine"

- 1. neljapäev, 11. september veebis 15.00 – 16.00
- 2. reede, 10. oktoober veebis 15.00 – 16.00
- 3. esmaspäev, 10. november veebis 15.00 – 16.00
- 4. kolmapäev, 10. detsember veebis 15.00 – 16.00

Ana Valdmann, Annelie Ehlvest ja Maarika Männil



Keskkonnahariduslik õppeprogramm:

- õppe vorm
- kindel ajavahemik, kus õpitegevus on organiseeritud
- aktiivõppe meetodid, sh õuesõpe, kus osaleja ise uurib, katsetab ja avastab
- temaatika on seostatud riiklike õppekavade, kestliku arengu põhimõtetega
- tugineb loodusteaduslikele alustele.

*OÜ Cumulus Consulting, 2016,
LOODUS- JA KESKKONNAHARIDUSKESKUSTELE NÕUETE SEADMINE, Tallinn.*

Mis teeb ühest õppeprogrammist keskkonnaharidusliku õppeprogrammi?



Keskkonnahariduslik õppeprogramm:

- õppe vorm
- kindel ajavahemik, kus õpitegevus on organiseeritud
- aktiivõppe meetodid, sh õuesõpe, kus osaleja ise uurib, katsetab ja avastab
- temaatika on seostatud riiklike õppekavade, kestliku arengu põhimõtetega
- tugineb loodusteaduslikele alustele.

*OÜ Cumulus Consulting, 2016,
LOODUS- JA KESKKONNAHARIDUSKESKUSTELE NÕUETE SEADMINE, Tallinn.*

Loodus- või keskkonnahariduslik õppeprogramm:



Loodusharidus teadvustab loodusnähtuste ja looduslike protsesside vahelisi seoseid ning põhineb looduse vahetul kogemisel.

Loodusharidus tegeleb kõige otsesemalt looduse tundmaõppimisega.

Keskkonnaharidus on teadmiste, oskuste, hoiakute ja väärtushinnangute süsteem, mis teadvustab loodus-, majandus-, sotsiaal- ja kultuurikeskkonna seoseid, lähtudes säästva (kestliku) arengu kontseptsioonist.

Keskkonnaharidus tegeleb looduskeskkonnas valitsevate seoste ja mõjude teadvustamisega lokaalses ja globaalses kontekstis (sh inimteg mõju).

Säästev (kestlik ehk jätkusuutlik) areng on inimühiskonna arengu viis, mille puhul arvestatakse kõikide eluvormide vajadustega meie planeedil, tagades, et inimtegevus ei ületaks planeedi ökoloogiliste võimaluste piire. Säästev areng hõlmab nii üleilmseid kui ka kohalikke protsesse ja lähenemisviise, mida kasutatakse arengu toetamiseks või edu saavutamiseks jätkusuutlikul viisil.

Keskkonnahariduslik õppeprogramm avab:



- inimese seoseid ümbritseva keskkonnaga ning
- kujundab positiivset suhtumist loodusesse (mõtestatud looduskontakti loomine) ja
- keskkonnahoidlikku käitumist (kestliku arengu toetamine).

PRÕK LISA 14 Läbivad teemad.

2. Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ käsitlemisega suunatakse õpilast:

- 1) aru saama loodusest kui terviksüsteemist, inimese ja teda ümbritseva keskkonna vastastikustest seostest ning inimese sõltuvusest loodusressurssidest;
- 2) aru saama inimkonna kultuurilise, sotsiaalse, majandusliku, tehnoloogilise ja inimarengu erinevate tunnuste vastastikusest seotusest ning inimtegevusega kaasnevatest mõjudest;
- 3) väärtustama bioloogilist (sealhulgas maastikulist) ja kultuurilist mitmekesisust ning ökoloogilist jätkusuutlikkust;
- 4) arutlema keskkonnaprobleemide üle nii kodukoha, ühiskonna kui ka üleilmsel tasandil, kujundama isiklikke keskkonnavalikuid seisukohti ning pakkuma lahendusi keskkonnaprobleemidele;
- 5) võtma vastutust jätkusuutliku arengu eest, kasutama loodussäästlikke ja jätkusuutlikku arengut toetavaid tegutsemisviise; hindama ning vajaduse korral muutma oma tarbimisvalikuid ja eluviisi.



- rahastaja. Keskkonnaprogrammi eesmärgid:

Kujundada arusaama, et

1. **inimene on osa loodusest;**
2. meie majandustegevuse ja kultuuri **jätkusuutlikkus sõltub loodusest;**
3. **looduse hüvesid kasutades** peame arvestama piiridega, mida ületades ohustame kogu elu Maal.

Programmist toetatakse tegevusi, mille teemaks on:

- **säästva keskkonnakasutuse** põhimõtete;
- **looduse ja inimühiskonna seoste;**
- **looduses toimuvate protsesside**, sh kliimamuutuste ja nendega kohanemine;
- **elurikkuse** tundmaõppimine.

Saabunud küsimused:

1. Vali ja kirjuta (kuni neli) toetatavad õpitulemused sihtrühma riiklikust õppekavast välja koos sealse numeratsiooniga.

Kui mõnel TBA programmil on 5 õpitulemust, siis kas tuleks üks eemaldada?

Kui kõigi nende õpitulemuste saavutamine kajastub väga selgelt tegevustes ja kõige jaoks on piisavalt aega planeeritud ning need kõik on tervikus väga olulised, siis pole see probleem.

2. Õpetaja roll enne ja peale õppeprogrammi – me enne uurime õpetajatelt ootuste ja õpilaste eelteadmiste kohta ning arvestame kõigega programmi läbiviimisel. Tavaliselt on õpetajad targad ja teadlikud. **Kas on ikkagi kohustuslik lisada, mida õpetajad peaksid tegema peale õppeprogrammi läbimist koolis kui nad on niigi pädevad (hetkel TBA programmidel seda pole).**

Jah, see on väga vajalik siiski kirjutada, sest see on ühe hindamiskriteeriumi (5.2) ja kaasaegse õppimiskäsitluse oluline osa.

Selleks, mida peale õppeprogrammi läbimist koolis teha, ei pea looma eraldi materjale koolile, vaid piisaks meeldetuletusest, et õpetaja programmil saadud kogemusi ja käsitletud infot edasise õppetööga seostaks ja/või rakendaks (sh võimalusel ka uues kontekstis).

Meenutamine toetab õppimist väga tugevalt (vt Juhendaja käsiraamatust lk 56 Mälu ehk Kuidas toetada pikaajalist ja ülekantavat meeldejätmist)

Iga õppeprogrammi ettevalmistus ja läbiviimine on suur ressursikulu (inimeste töö, aeg, materjalid ja vahendid, sõidukulu jne). Koos järeltegevustega oleksid need ressursid eesmärgipäraselt ja parimal võimalikul viisil kasutatud. Vältida ühekordset ja vähetoimivat ning toetada jätkusuutlikkust.

Seda osa võib kirjelduses sõnastada nt. Peale õppeprogrammi rakendab/seostab õpetaja õpilaste programmil saadud kogemusi ja teadmisi nende edasises õppetöös.

3. TBA orienteerumismäng „Aaretejaht“ mudilastele – sellele anti murakamärgis nr 422 2021. aastal. **Vana kirjeldus on meili lisas. Sellel ei ole TBA poolseid juhendajaid, vaid** lasteaiaõpetaja või lapsevanem tutvub mängujuhisega ja selgitab lastele mängu käiku ja reegleid ja viib mängu läbi. **Kas selline tegevus, kus pole asutusepoolset juhendajat, üldse klassifitseerub murakamärgise uuendamisele?**

Seda ei saa pidada juhendatud õppeprogrammiks (kvaliteedikriteerium 5.1), sest käsitus võib olla õpetaja poolt üsna erinev sellest, mida programmi looja mõelnud on. Ilma juhendajata ei ole võimalik soovitud kvaliteeti tagada.

4. Lugesin läbi teie kodulehel toodud dokumendid. Süvenesin kirjelduste kriteeriumitesse. Paluksin veebinõustamisel rääkida veelkord üle kuidas kirja panna õppeprogrammi eesmärgid. Väga hea, kui saaks tuua konkreetseid näiteid.

Soovitame väga kasutada keskkonnahariduse portaali abitekste, kui sisestate sinna programmi. Õpitulemuste lahtri all on kirjas:

Millised teadmised, oskused ja hoiakud sihtrühm saavutab, sh seoses jätkusuutliku arenguga. Õpitulemusi ei tohiks olla liiga palju, sest iga teemalõik ja tegevus, nende mõtestamine vajavad piisavat aega.

Praegu on sõnastatud kvaliteedikriteerium: 2.1. On loetletud, milliste õpitulemuste (teadmised, oskused, hoiakud) saavutamist programm toetab;

Edaspidi soovime lisada (punasega): Kvaliteedikriteerium: 2.1. On loetletud, milliste **keskkonnateadlikkust suurendavate** õpitulemuste (teadmised, oskused, hoiakud) saavutamist programm toetab; **lisame (punasega kirjas) põhjusel, et ei läheks kaotsi see rida:** sh seoses jätkusuutliku arenguga.

Õpitulemus ehk õpiväljund on õppe tulemusel omandatav teadmine, oskus, hoiak (väärtushinnang), mille olemasolu ja taset on võimalik õppijal tõendada ja hindajal hinnata.

Oluline on teadvustada, et läbimõeldud keskkonnaharidusliku õppeprogrammiga saame TOETADA mõne formaalhariduses (õppekavas) seatud õpitulemuse saavutamist, sest programm on siiski lühiajaline.

Parim tulemus sünnib formaal- ja mitteformaalhariduse KOOSTÖÖST:

- 1) õpetaja integreerib õppeprogrammi sobival ajal selle klassi õppetegevusse (tellib ise õppeprogrammi, on programmi kirjeldusega tuttav, valmistab õpilased vajadusel õppeprogrammiks ette, kui see on kirjas, kooskõlastab kõik vajaliku juhendajaga);
- 2) õpilased teavad programmile minnes, mida ja miks programmil tehakse (nt mis on õppeprogrammi eesmärgid ja kuidas see haakub nende õppetegevusega). Õpetaja on teadlik oma rolli ja panuse osast õppeprogrammi ajal;
- 3) peale õppeprogrammi toimumist rakendab/seostab õpetaja õpilaste programmil saadud kogemusi ja teadmisi nende edasises õppetöös.

Õpitulemuse sõnastamisel võiks arvestada:

1. kirjeldab selgelt ja arusaadavalt, **mis teadmisi/oskusi/hoiaku** õppija omandab;
2. on **realistlik** – on omandatav piiritletud ajaga;
3. on sõnastatud nii, et õpitulemuse **olemasolu/taset saab hinnata/mõõta**;
4. hõlmab lisaks **ainealaste teadmiste ja oskuste** arendamisele ka **üldpädevuste** arendamist ja läbiva teema **keskkond ja jätkusuutlik areng** põhimõtete mõistmist.

4. Lugesin läbi teie kodulehel toodud dokumendid. Süvenesin kirjelduste kriteeriumitesse. Paluksin veebinõustamisel rääkida veelkord üle kuidas kirja panna õppeprogrammi eesmärgid. **Väga hea, kui saaks tuua konkreetseid näiteid.**

NÄIDE, kuidas õpitulemusi võimalikult selgelt ja konkreetselt kirja panna (millele on õpitegevuse fookus):

(mida üldisemalt on õpitulemus kirjas, seda keerukam on seda saavutada ja ka tegevuskavasse kirja panna)

Õpilane teab mulla:

- koostist ja tekkelugu;
- tähtsust looduses ja inimese elus (majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline väärtus);
- hoidmiseks vajalikke meetodeid, sh biojäätmete eraldi kogumist ja kompostimist.

Õpilane oskab:

- mullapruuriga võtta mullaprofiili,
- eristada ja mõõta mullaprofiilis horisonte;
- teha äigejoonist mulla horisontidest;
- määrata mulla lõimist sõrmeprooviga.

Õpilane väärtustab:

- mulda kui taimede kasvukeskkonda ja elu kestlikkuse alust.

Kuidas iga õpitulemuse saavutamine (panus selle saavutamise toetamiseks) on programmis kavandatud, seda peaks tellija saama lugeda osast: **ÕPPEPROGRAMMI TEGEVUSED KOOS AJAKAVAGA.**

5. Kollasega markeeritud kohta ma enam ainekavadest ei leidnud. Kas see on aegunud? Ei ole aegunud. Alati peab vaatama, et veebist vaatate hetkel kehtivat õppekava.

2.2 On välja toodud seosed **riikliku õppekavaga**: 1) milliseid riikliku õppekava õpitulemuste saavutamist toetab antud õppeprogramm, kasvõi osaliselt? Vali ja kirjuta kuni 4 toetatavat õpitulemust riiklikust õppekavast välja koos sealse numeratsiooniga.

Nt Loodusõpetus, I kooliaste: 22) *tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist;*

2) *on valitud ja märgitud kuni 3 üldpädevust, mille arendamist programmi tegevused kõige enam toetavad;*

3) *on märgitud läbivad teemad, mille sisu on seostatud programmi temaatikaga. Lisa ühe lausega, kuidas programm valitud läbivat teemat/teemasid toetab;*

4) *on märgitud õppeainete lõiming, kui see kajastub programmi tegevustes.*

6. Paluksin linke erinevatele ainekavadele, kust vajalikke õpitulemuste, pädevuste, läbivate teemade ja õppeainete lõimingu kohta saab hetkel kehtiva loetelu.

Ainekavad on õppekava osad, mis on esitatud õppekava lisadena.

Õpitulemused (kooliastmete kaupa), üldpädevused, läbivad teemad leiate **riiklikest õppekavadest**:

- **Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava** (igaks juhuks klikki PAREMAL ÜLAL: **HETKEL KEHTIV**)
- **Põhikooli riiklik õppekava** (nt üldpädevused on § 4. Pädevused, § 14. Õppekava läbivad teemad (lühike tutvustus), dokumendi lõpus on ainevaldkondade lisad, sh läbivad teemad jms)
- **Gümnaasiumi riiklik õppekava** (lõpus on ainevaldkondade lisad, läbivad teemad jms)

HTM kodulehelt lehe allosas paremal **Õppekava materjalidest** näeb iga õppeaine kohta klasside kaupa õppesisu teemasid, põhimõisted jne, mis annab juhendajale valikute tegemiseks vajaliku teabe (kuidas ja millega saab õppepramm toetada seatud õpitulemuste saavutamist).

7. Seoses aeguvate murakamärgistega tekkis meil kolleegidega küsimus: kas hindamisele esitatud kirjeldustele võib juba murakamärgise peale panna? See on vajalik, kuna me ei taha portaalis praeguseid murakamärgiseid maha võtta. Samas on ebaloogiline, et muudetud kirjeldusele juba ette paneme märgise peale.

Märgised kaovad portaalist siis, kui kehtivuse kuupäev on möödunud. Kui märgise kehtivusaega pikendati, tuleb kuupäev ka õppeprogrammi kirjelduses uuendada. Vastav lahter on õppeprogrammi muutmisvaates kõige lõpus.

Võiksime märgist hoida kirjeldusel kuni uue hindamisotsuseni ja siis vastavalt number uuendada. Hetkel on luba kasutada aeguvate märgistega õppeprogramme kuni selle õppeaasta lõpuni (KIK rahastusprojektiga seotuna).

8. Meil on ligi 100 programmi ja poleks ka loogiline, et jätame vanad alles ja lisame kõik uued topelt. See tekitaks suure segaduse.

Ajakohastage olemasolev kirjeldus. Kui see algne (5 aasta tagune) on mitmele sihtrühmale, tuleb ikkagi teha eraldi kirjeldused sihtrühmade kaupa, mis saavad ka uued märgise numbrid.

9. Murakamärgised on portaalis nupu alt lisatavad veebilehe infole, aga meil on kirjelduse pdf-failides ka murakamärgised (kujundatud raamiga failid asutuse kodulehel ja plaanime kujunduse samaks jätta)._____

Märgist võib kasutada siis, kui märgis on kehtiv ([registris](#) on näha, mis ajani kehtib) või on ühiskokkulepe, nagu preagu (võime KIK projektiga seoses teha aegunud märgisega õppeprogramme kuni õppeaasta lõpuni).

Kodulehe pdf failid peavad olema kooskõlas portaali infoga.

10. Meil tuleb esmakordse märgise saamiseks esitamisele 1-2 muuseumitundi. Praegu oleme teinud ära ühe tunni kirjelduse vastavalt punktidele, mis on teie kodulehel üleval. Tekkis ka kaks konkreetset küsimust vormistuse ja sisukirjelduse põhjalikkuse kohta:

a) Kas on mõistlik, kui tunni õpitulemusi on kuus ja selle all on lahti seletatud lõiming eri ainetega, iga aine all on näiteks kaks õpitulemust, mille numeratsioon vastab õppekava omale?

Näide programmi õpitulemustest ja seostest õppekavaga on järgmisel lehel..

1. Arvuliselt on kuus õpitulemust üsna paras kogus, kuid arv pole siiski määrav vaid sisu, kuidas nendeni on plaanitud jõuda valitud ajaraamis. Need õpitulemused kirjutage portaali **lahtrisse nr 7 (Õpitulemused)**. Sinna alla, samasse lahtrisse, palun ärge märkige seoseid õppekavaga, sest selleks on portaalis teine koht: **lahter nr 9 Seos õppekavaga ja ainetevaheline lõiming**.

Õpitulemusi lugedes küsime: kas olete veendunud, et kõik selliselt sõnastatud õpitulemused on tegevustega (teemakäsitlustega) saavutatavad? Vt käesoleva kokkuvõtte slaidid 10-13.

2. Seoseid õppekavaga on loodud nelja õppeainega, mis on väga hea integratsioon. Kas aga kõigi kaheksa väljatoodud õpitulemuse saavutamise toetamise kohta saame lugeda **lahtrist nr 5 Õppeprogrammi tegevused koos ajakavaga** ja kas kõigi nende õppekava õpitulemustega on seotud mõni õpitulemus? Samas on väga raske vastust anda kui pole tervikliku kirjeldusega saanud tutvuda.

1. Õpitulemused: Õpilane

*teab Läänemere geograafilisi iseärasusi;

*oskab kirjeldada ja põhjendada erinevaid Läänemerega seotud keskkonnaprobleeme ning pakkuda võimalikke lahendusi;

*oskab selgitada enda tarbimise mõju keskkonnale;

*väljendab enda seisukohti ja põhjendab neid;

*väärtustab keskkonnasäästlikku mõtteviisi, hoolib loodusest;

*on veendunud, et oskab õpitut edaspidi rakendada igapäevastes tegevustes.

Seos õppekavaga:

Geograafia, III kooliaste:

1) kasutab nii paber- kui ka digikaarte ja teisi ruumiinfot edastavaid mudeleid, et leida infot, iseloomustada objekte ja nähtusi, analüüsida, teha järeldusi ning ruumilisi otsuseid ja neid põhjendada;

2) oskab lugeda kaarti: saab aru legendist ja kaardil kujutatud protsessidest.

Bioloogia, III kooliaste:

4) analüüsib organismide vahelisi seoseid ökosüsteemis, mõistab eluslooduses toimuvaid protsesse ja hindab inimtegevuse positiivset ning negatiivset mõju populatsioonidele ja ökosüsteemide püsimisele;

5) mõistab rohepöörde vajalikkust ning märkab keskkonnaprobleeme, leiab eakohasel moel võimalusi nende leevendamiseks.

Keemia, III kooliaste:

6) teab keemilise saaste allikaid ja analüüsib saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.

Ühiskonnaõpetus, III kooliaste:

3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;

11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;

12) selgitab liigtarbimise põhjust ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ning keskkonnale.

b) Kas piisab, kui läbivad teemad on nimetatud ja iga teemat seletab lahti üks lause?

Näide meie kirjeldusest:

1. Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“ - Tunni jooksul nimetame ja kirjeldame lühidalt mere keskkonna uurimise ja hoidmisega tegelevaid erinevaid erialasid - see toetab õpilaste karjääriteadlikkust.

2. Läbiv teema “Keskkond ja jätkusuutlik areng” - Tunni jooksul arutame, miks on keskkonnahoid vajalik nii lühemas kui pikemas perspektiivis, lokaalselt ja globaalselt.- võiks lisada, mis aspekte silmas peate?

Jah, üks lause on piisav ja hetkel ka nõutud tingimus: *kvaliteedikriteerium 2.2 3) on märgitud läbivad teemad, mille sisu on seostatud programmi temaatikaga. Lisa ühe lausega, kuidas programm valitud läbivat teemat/teemasid toetab*; Samas võiks see lause olla võimalikult selgelt sisu avav (näide 2).

11. Kas Muraka märgist saab taotleda ainult kindlatele teemadele, mis on seotud liigirikkuse, kliimamuutuste, ringmajandusega - või sobivad ka muud LTT teemad, mis on seotud jätkusuutlikusega?

Jah, mistahes teema on sobilik, sest kõik on seotud meie eluga siin Maal.

Märgise taotlemisel õppeprogrammile on vajalikud:

- keskkonnahariduslik mõõde (mõtestatud seosed kestliku arengu põhimõtetega)
- seosed riiklike õppekavadega, et toetada formaalhariduse õpieesmärkide saavutamist (riigi st meie ühisest rahakotist)
- organiseeritud õppetegevus, kus õppijad on õppesse kaasatud (vt juhendaja käsiraamatust Pädevus 1.2. Juhendaja on sügava õppimise ja õpioskuste arengu toetaja lk 32)
- loodusteaduslikud alused.

12 Kas muraka märgis on nüüd otselt seotud KIK rahastusega või võib ka sellest eraldi teemadele märgist taotleda?

Ikka võib taodelda, peaasi, et teised tingimused selleks on täidetud.

13. Kas järgmise aasta fookus KIKi rahastusel on sama, mis sel aastal?

Hetkel pole veel neid asju otsustatud, seega ei oska midagi kindlat öelda.

Aja- ja asjakohane info:

1. EKHÜ kodulehel KVALITEEDI alamlehel.

Siit leiate sh vajalikud abimaterjalid:

- 1) Kvaliteedikriteeriumid
- 2) Õppeprogrammi „tuumosade“ vahel seoste ja kooskõla loomine
- 3) Suunavad abitekstid keskkonnahariduse portaalis

2. Keskkonnahariduse portaalis

(erinevad alamlehed sh võrgustik, uudised sündmused jne)

Kohtumiseni järgmisel veebinõustamisel 10. novembril.
Head koostööd!